

**การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับ
โรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน**
**The Development of Cultural Surveillance Model For The Local
Public Secondary School**

ณัฐกฤตา งามมีฤทธิ์* สมโภชน์ อเนกสุข และไพรัตน์ วงษ์นาม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตชลบุรี

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลกระทบทางวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน 2) พัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และ 3) พัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชนจากผลกระทบทางวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 การศึกษาเชิงปริมาณ ประกอบด้วยผู้แทนชุมชน ผู้ที่รับผิดชอบงานด้านวัฒนธรรมของโรงเรียน วัฒนธรรมจังหวัด และวัฒนธรรมอำเภอซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ภาคละ 4 จังหวัด รวม 16 จังหวัด ได้จำนวนตัวอย่างรวม 800 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และกลุ่มที่ 2 การศึกษาเชิงคุณภาพ เลือกโรงเรียนในชุมชน 1 โรงเรียน ที่ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการดำเนินการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมและชุมชนให้ความร่วมมือ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม SPSS วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ ใช้โปรแกรม LISREL 8.72 วิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลกระทบทางวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลกระทบทางบวกกับวัฒนธรรมในชุมชน ได้แก่ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านประชากร และปัจจัยทางศาสนา ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบทางลบกับวัฒนธรรมในชุมชน ได้แก่ ปัจจัยทางการสื่อสาร นวัตกรรม และเทคโนโลยี ปัจจัย

* ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
e-mail: natkrita@windowslive.com

ทางภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางการศึกษา 2) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี ผลการทดสอบไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 11118.82 ค่า p-value เท่ากับ 0.00 ที่องศาอิสระเท่ากับ 6238 ค่า χ^2/df เท่ากับ 1.78 ค่า CFI เท่ากับ 0.98 ค่า RMSEA เท่ากับ 0.031 ตัวแปรทั้งหมดในโมเดล สามารถอธิบายความแปรปรวนของวัฒนธรรมชุมชน ได้ร้อยละ 61 ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมชุมชนมี 5 ตัวแปร คือ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อมสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางจิตวิทยา และปัจจัยทางการเมือง 3) รูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชนเป็นรูปแบบเชิงระบบบนฐานของข้อค้นพบจากวิธีการเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) กำหนดขอบเขตและบทบาทของโรงเรียนในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมที่ชุมชนคาดหวังหรือกำหนด (2) ผู้บริหารโรงเรียนทำความเข้าใจกับครู นักเรียนและผู้ปกครอง (3) กำหนดแผนปฏิบัติการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของโรงเรียน และ (4) การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ

คำสำคัญ : การเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน

Abstract

The study aimed to: 1) investigate cultural effects of social changes in communities, 2) develop a causal relation model of social factors which affected social culture relating to social changes, and 3) develop the model of cultural surveillance for secondary schools affected by cultural and social changes. A mixed-method research design was applied for quantitative and qualitative data collection. A multistage random sampling technique was employed for participant selection. There were 2 groups of participants: one for quantitative data collection, and the other for qualitative data source. The first group consisted of 800 participants derived from 16 provinces in Thailand (4 provinces in each region). This included community representatives and persons in charge of cultural activities in schools, districts, as well as provinces.

The researcher constructed a 5-rating scale questionnaire and distributed it to the first group for data collection. The second participant group assigned to the qualitative study was comprised of schools stakeholders including administrators, teachers, students, parents, and other stakeholders who ran the cultural surveillance in cooperation with the communities. Structured interview and observation forms were used to collect qualitative data. Basic statistics and correlation coefficients between observed variables were

employed for quantitative data analysis, including Statistical Package for the Social Sciences (SPSS for Windows). The LISREL 8.72 program was applied for data analysis regarding the cause-effect relation model. Content analysis technique was employed for qualitative data. Findings were as follows:

1. For cultural effects relating social changes, psychological, social, political, and religious factors carried out positive effects. On the other hand, communication, innovation and technology, geography and natural environment, economy, and educational factors provided negative effects.

2. The cause-effect relation model was well-consistent with empirical data, as $\chi^2 = 11118.82$, $p = .000$, $df = 6238$, $\chi^2/df = 1.78$, Comparative Fit Index (CFI) = 0.98, Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.031. All variables explained the variance of the community culture at 61%. Five factors affected directly on the community culture were geography and natural environment, economy, social, psychological, and political.

3. Based on the qualitative study, there were 4 steps for basic forming of the surveillance. They were: 1) identifying scopes and roles of the schools for cultural surveillance concerning the community expectation, 2) clarifying the scopes and the roles with stakeholders, 3) conducting an action plan for the surveillance, and 4) implementing the plan.

Keywords : cultural surveillance, cause relation model, local public secondary school

บทนำ

วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของชาติเนื่องจากวัฒนธรรมเป็นรากฐานอันสำคัญของความเป็นปึกแผ่นมั่นคงทั้งยังแสดงออกถึงเอกลักษณ์จิตวิญญาณของคนไทยทั้งชาติที่ได้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา นับตั้งแต่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนระบบการผลิต ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไปทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา และสาธารณสุข ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิต การพัฒนาที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจที่ผูกกับรายได้และวัตถุนิยมละเลยด้านจิตใจ ส่งผลให้คนในสังคม ห่างเหินศาสนาที่ถือว่าเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับคุณงามความดี และห่างเหินจากศิลปะที่ช่วยขัดเกลาให้คนมีความอ่อนโยนและสุนทรีย์ ซึ่งสุดท้ายส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและวัฒนธรรมในสังคม (Ministry of Culture, 2009) เด็กและเยาวชนจัดเป็นกลุ่มที่มีบทบาททางวัฒนธรรมในสังคมเนื่องจากเป็นผู้ที่จะดำรงรักษาหรือเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชนในปัจจุบันและอนาคต การที่สังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขจำเป็น

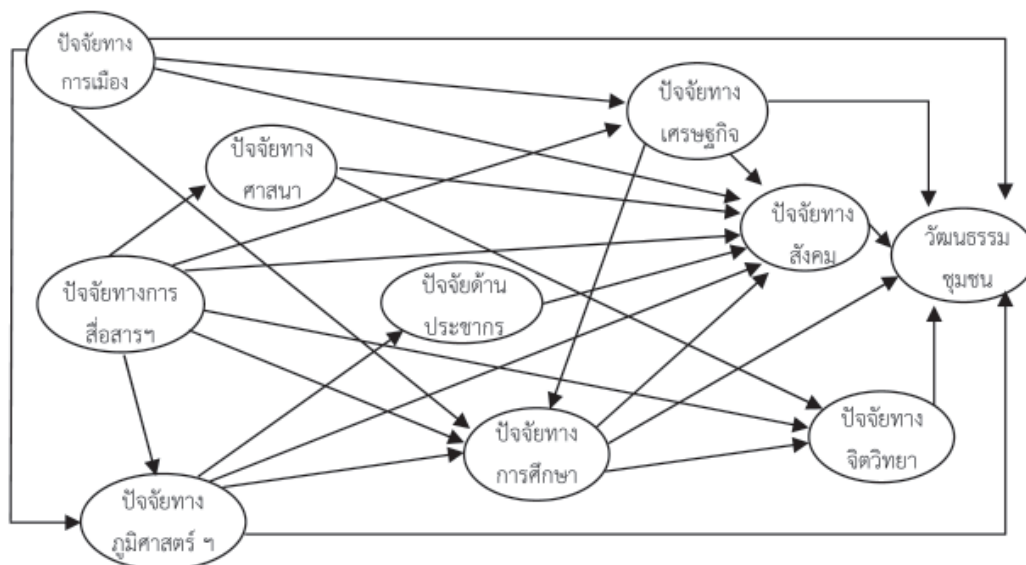
ต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ การประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามกรอบอันดีงามของสังคมและวัฒนธรรมไทยโดยอาศัยการถ่ายทอดกฎเกณฑ์ของสังคมไปสู่สมาชิก การปลูกฝัง การอบรม การปฏิบัติ จนเป็นทักษะในการดำรงชีวิตและทำประโยชน์ต่อสังคม กระทรวงศึกษาธิการถือเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐบาลที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ และปลูกฝังความดีงามกับเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล ให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญา อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (Ministry of Education, 2009) จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่าผลกระทบทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในภาพรวมเป็นอย่างไรและจะเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมในสังคมอย่างไร เพื่อนำมาสร้างรูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมและมีส่วนในการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหาทางวัฒนธรรมและมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมของตน ตามแนวคิดที่ว่าประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของวัฒนธรรม การรักษาหรือสืบทอดวัฒนธรรม โดยเจ้าของวัฒนธรรมเองจะทำให้เกิดความยั่งยืนถาวร (Culture Surveillance Center, 2010) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนในชุมชนที่จะเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบทางวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน
2. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชนจากผลกระทบต่อวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษา 2 ขั้นตอน คือ (1) ศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน ดังแผนภาพที่ 1 (2) พัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชนจากผลกระทบทางวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

แผนภาพที่ 1 โมเดลสมมติฐานแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Method Research) มีการดำเนินการ 6 ขั้นตอน ดังนี้

การศึกษาเชิงปริมาณ

ขั้นตอนที่ 1 สร้างกรอบแนวคิดและกำหนดโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนโดยโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Structural Equation Model : SEM) ประกอบด้วยตัวแปรทางสังคมทั้ง 10 ปัจจัย ดังภาพที่ 1

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแบบสอบถาม เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูล และปรับปรุงแบบจำลองโดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้แทนชุมชน ผู้ที่รับผิดชอบงานด้านวัฒนธรรมของโรงเรียน วัฒนธรรมจังหวัดและวัฒนธรรมอำเภอ ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) ภาคละ 4 จังหวัด รวม 16 จังหวัด จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 800 คน

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม เรื่อง การพัฒนาแบบจำลองเพื่อการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนในชุมชน เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 10 ชุด ได้แก่ 1) ปัจจัยทางการเมือง จำนวน 8 ข้อ 2) ปัจจัยทางการสื่อสาร นวัตกรรม และเทคโนโลยี จำนวน 8 ข้อ 3) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ จำนวน 9 ข้อ 4) ปัจจัยทางการศึกษา จำนวน 6 ข้อ 5) ปัจจัยทางสังคม จำนวน 13 ข้อ 6) ปัจจัยทางศาสนา จำนวน 12 ข้อ 7) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ จำนวน 10 ข้อ 8) ปัจจัยด้านประชากร จำนวน 6 ข้อ 9) ปัจจัยทางจิตวิทยา จำนวน 16 ข้อ 10) วัฒนธรรมชุมชน จำนวน 31 ข้อ แต่ละชุดมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) เท่ากับ .73, .86, .89, .86, .92, .96, .88, .89, .94 และ .96 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ ค่าความเบ้ และค่าความโด่ง
2. วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แบบเพียร์สัน ทำให้ได้เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้
3. ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างตามทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้โปรแกรมลิสเรล 8.72 และประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีไลค์ลิฮูดสูงสุด (Maximum Likelihood = ML)

การศึกษาเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษารายละเอียดเพื่อกำหนดวิธีการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมจากตัวแทนของโรงเรียนและตัวแทนของชุมชนหลังจากได้แบบจำลองผลกระทบทางวัฒนธรรมจากการศึกษาเชิงปริมาณ ศึกษารายละเอียดเพื่อกำหนดวิธีการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมจากผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพดังนี้

กำหนดผู้ให้ข้อมูลโดยเลือกชุมชนมาเป็นต้นแบบในการกำหนดแนวทางการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมมา 1 ชุมชน เป็นชุมชนที่มีลักษณะเช่นเดียวกับชุมชนทั่วไปประกอบด้วยวัฒนธรรมพื้นฐานของสังคมไทย เช่น การไหว้ ภาษาพูด ศาสนา การเคารพ ผู้อาวุโส และวัฒนธรรมเฉพาะของท้องถิ่น เช่น อาชีพ ประเพณี ความเชื่อ โบราณสถานและโบราณวัตถุ เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก บันทึกคำสนทนานำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 5 พัฒนาวิธีการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมจากแบบจำลองผลกระทบทางวัฒนธรรม ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหา เริ่มจากการวิเคราะห์เป้าหมายที่ต้องการ (Output) ย้อนกลับไปยังข้อมูลที่นำเข้าสู่ระบบ (Input) ตลอดจนข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดวิธีการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม
2. ออกแบบวิธีการแก้ปัญหาจากข้อมูลที่จะนำเข้าสู่ระบบ วางแผนในการแก้ปัญหา จัดลำดับขั้นตอนการแก้ปัญหาจากจุดแข็งและจุดอ่อน

3. กำหนดวิธีการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมจากแบบจำลองผลกระทบทางวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตลอดจนเสนอคำแนะนำ และแนวทางปฏิบัติในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

4. ทดสอบและปรับปรุงวิธีการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

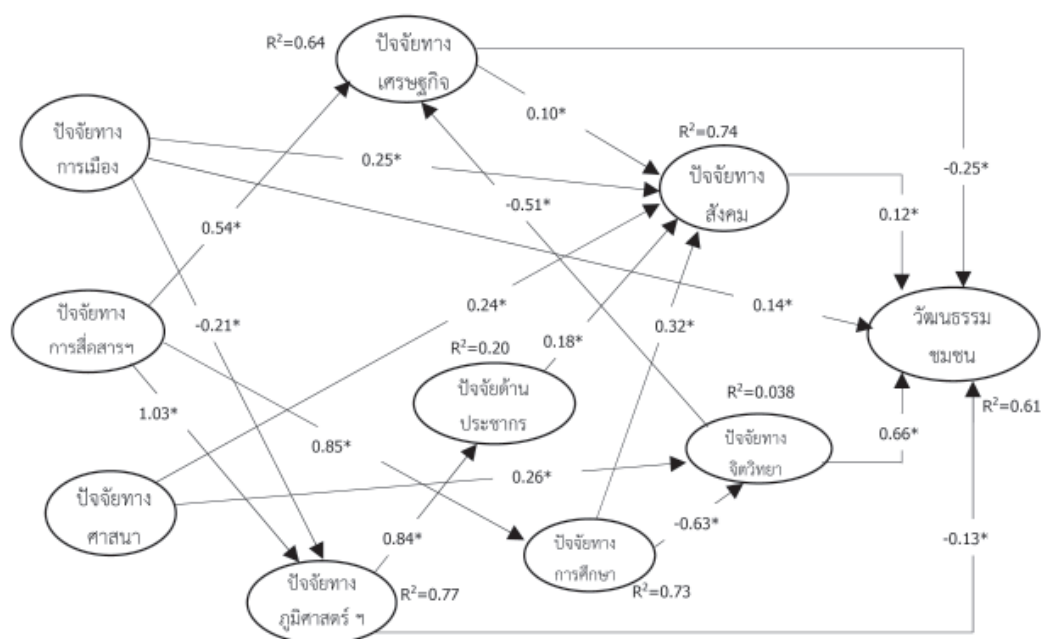
ขั้นตอนที่ 6 ทดลองใช้วิธีการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมโดยนำวิธีการที่ได้ไปทดลองใช้กับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน โดยใช้แนวทางของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อพัฒนาวิธีเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมให้มีความถูกต้องสมบูรณ์

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาผลกระทบทางวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน พบว่า วัฒนธรรมชุมชนในภาพรวมมีผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.11$, $S.D.=0.63$) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนในระดับมากมีค่าสูงสุด คือ ปัจจัยทางศาสนา ($\bar{X}=3.91$, $S.D.=0.59$) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยด้านประชากร และปัจจัยทางศาสนา ส่วนปัจจัยที่ส่งผลกระทบทางลบต่อวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ปัจจัยทางการสื่อสาร นวัตกรรมและเทคโนโลยี ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางการศึกษา

2. การสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี ผลการทดสอบไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 11118.82 ค่า p - value เท่ากับ 0.00 ที่องศาอิสระเท่ากับ 6238 ค่า χ^2/df เท่ากับ 1.78 ค่า CFI เท่ากับ 0.98 ค่า RMSEA เท่ากับ 0.031 โดยค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ตัวแปรตาม คือ วัฒนธรรมชุมชน มีค่าเท่ากับ 0.61 แสดงว่า ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรวัฒนธรรมชุมชน ได้ร้อยละ 61 ดังแสดงในแผนภาพที่ 2 และตารางที่ 1

แผนภาพที่ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน
 โมเดลประหยัด $\chi^2=11118.82$, $df=6238$, $\chi^2/df=1.78$, $P\text{-value}=0.00$,
 $CFI=0.98$; $RMSEA=0.031$

3. การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน พบว่ารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของโรงเรียน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดขอบเขตและบทบาทของโรงเรียนในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมที่ชุมชนคาดหวังหรือกำหนด

ขั้นตอนที่ 2 ผู้บริหารโรงเรียนทำความเข้าใจกับครู นักเรียนและผู้ปกครอง

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแผนปฏิบัติการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของโรงเรียนโดยแบ่งแผนปฏิบัติการของโรงเรียนออกเป็น 3 แผน คือ (1) โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ทันที (2) โรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนหรือขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น (3) โรงเรียนปฏิบัติไม่ได้ในสภาพการณ์ปัจจุบัน จำเป็นต้องเสนอปัญหากลับไปยังชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบ เพื่อกำหนดเป้าหมาย/วิสัยทัศน์ของโรงเรียนในอนาคต

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประกอบด้วยปฏิทินปฏิบัติงานการเข้าร่วมกิจกรรมและการประเมินผลทุกขั้นตอนของรูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชนทุกขั้นตอนสอดคล้องกับแนวคิดของกระบวนการมีส่วนร่วมแบบ AIC ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ชุมชนและโรงเรียนได้ปฏิบัติอยู่แล้ว เป็นเหตุผลของการที่จะนำไปกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเกิดจากการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อเป็นแนวทางในการร่วมพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ดังแผนภาพที่ 3

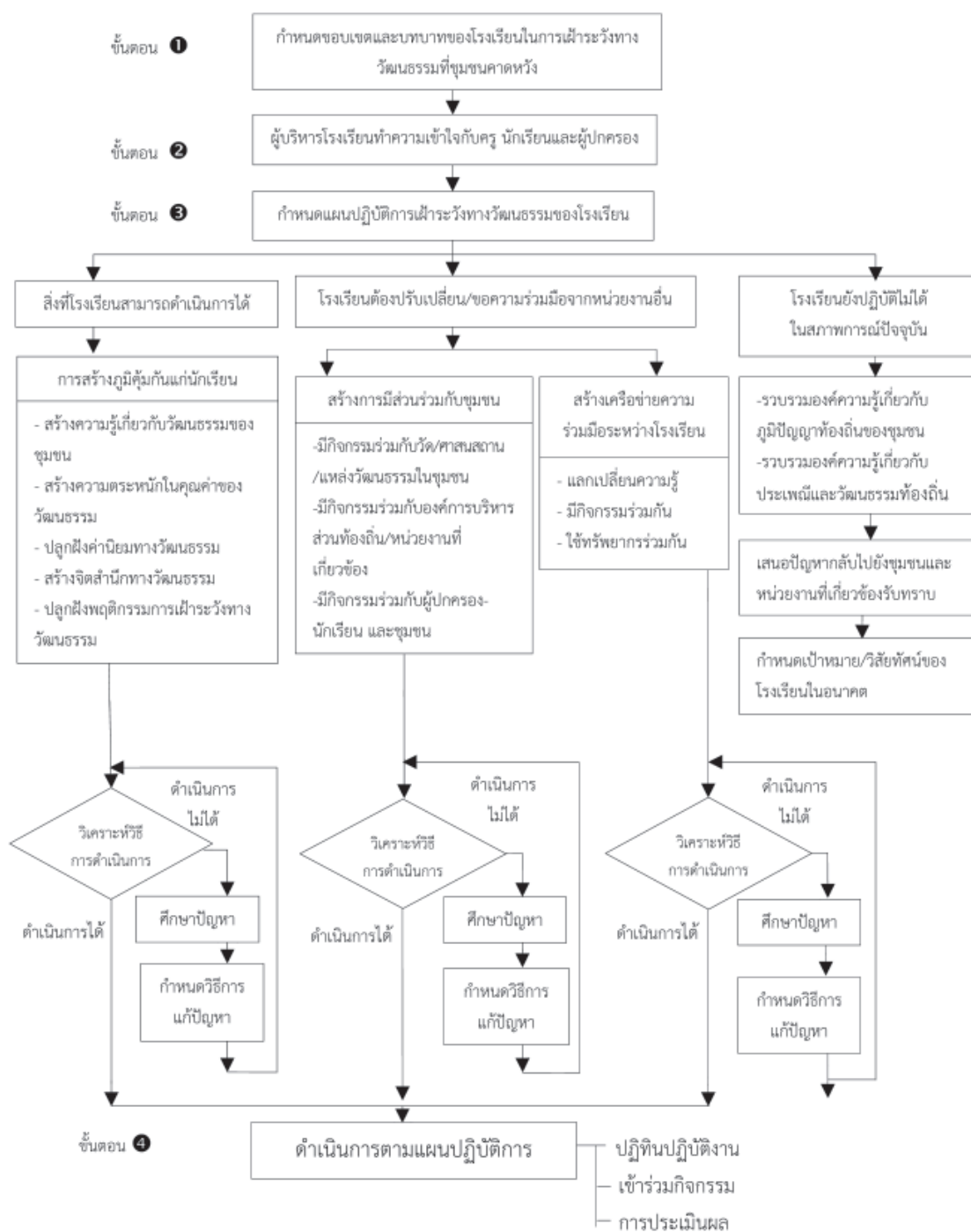
ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์แยกค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของโมเดลความล้มพันธ์เชิงสาเหตุ ปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน โมเดลประยุกต์

ตัวแปรสาเหตุ	POL			COM			REL			GEO			EDU			SOC		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
ตัวแปรผล																		
GEO	-0.21*	-	-0.21*	1.03*	-	1.03*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
EDU	-	-	-	0.85*	-	0.85*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
SOC	0.21*	-0.04*	0.25*	0.51*	0.51*	-	0.23*	-0.01	0.24*	0.15*	0.15*	-	0.35*	0.03*	0.32*	-	-	-
ECO	-	-	-	0.82*	0.28*	0.54*	-0.13*	-0.13*	-	-	-	-	0.32*	0.32*	-	-	-	-
POP	-0.17*	-0.17*	-	0.87*	0.87*	-	-	-	-	0.84*	-	0.84*	-	-	-	-	-	-
PHY	-	-	-	-0.53*	-0.53*	-	0.26*	-	0.26*	-	-	-	-0.63*	-	-0.63*	-	-	-
CUL	0.20*	0.06*	0.14*	-0.63*	-0.63*	-	0.23*	0.23*	-	-0.11*	0.02*	-0.13*	-0.45*	-0.45*	-	0.12*	-	0.12*
ตัวแปรสาเหตุ	ECO			POP			PSY											
ตัวแปรผล																		
GEO	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
EDU	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
SOC	0.10*	-	0.10*	0.18*	-	0.18*	-0.05*	-0.05*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ECO	-	-	-	-	-	-	-0.51*	-	-0.51*	-	-	-	-	-	-	-	-	-
POP	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PHY	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CUL	-0.24*	0.01	-0.25*	0.02*	0.02*	-	0.78*	0.12*	0.66*	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Chi-square=11118.82, $\chi^2/df = 6238$, = 1.78, P- value =0.00, CFI= 0.98; RMSEA=0.031

R-Square ของวัฒนธรรมชุมชนเท่ากับ 0.61

*p < 0.05

แผนภาพที่ 3 รูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาผลกระทบทางวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน พบว่า ทุกปัจจัยมีผลกระทบทางวัฒนธรรมชุมชนทั้งสิ้น เนื่องจากวัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็น แบบแผนของการประพฤติปฏิบัติอันดีงามของผู้คนในสังคมที่ได้รับการสั่งสมจากรุ่นสู่รุ่น อาจอยู่ใน รูปที่จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Ministry of Culture (2009) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตซึ่งมีทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมจะปรากฏใน รูปของวัตถุ ส่วนวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม คือ พฤติกรรม ความรู้สึก คุณค่า ประเพณี และความเชื่อ วัฒนธรรมจะแตกต่างกันไปตามแต่ละชุมชนและท้องถิ่นตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ปัจจัยที่ส่งผลกระทบทางลบต่อวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการศึกษาและปัจจัยทางการสื่อสาร นวัตกรรมและเทคโนโลยี สอดคล้องกับ Kongjaroen (2011) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกิดจากแผนพัฒนาประเทศ กล่าวได้ว่า เศรษฐกิจก้าวหน้า สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีปัญหา ส่งผลให้การพัฒนาไม่ยั่งยืน เพราะขาดความสมดุลในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและการอนุรักษ์ พื้นฟูระบบนิเวศ

2. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและปัจจัยทางสังคม เพราะปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากที่สุดกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการดำรงชีพของมนุษย์ รวมถึงความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ต่าง ๆ ส่วนปัจจัยที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน คือ ปัจจัยทางการศึกษา เมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อวัฒนธรรมชุมชน พบว่า ปัจจัยทางการสื่อสาร นวัตกรรมและเทคโนโลยีมีค่ามากที่สุด เนื่องจากสภาพการณ์ปัจจุบันการสื่อสาร นวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามามีส่วนในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การคิดค้นสิ่งใหม่ๆ และวิธีการใหม่ๆ เป็นผลทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันปัญหาภัยเทคโนโลยีกำลังเป็นปัญหาสำคัญกระทบต่อสังคมในวงกว้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mutchima (2011) พบว่า พฤติกรรมการเล่นเกมออนไลน์ของเด็กและเยาวชนมีผลต่อด้านอารมณ์ และสังคม เด็กที่ติดเกมจะมีปัญหาทางบุคลิกภาพและอารมณ์ ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมเมื่อเด็กจำเอาพฤติกรรมรุนแรงที่พบเห็นในเกมนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กรณีการปล้นฆ่าแท็กซี่ หรือการปล้นร้านสะดวกซื้อ

3. การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชนจากผลกระทบทางวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขอบเขตและบทบาทของโรงเรียนในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมที่ชุมชนคาดหวังหรือกำหนด เนื่องจากโรงเรียนเป็นแหล่งรวมของประชากรกลุ่มวัยเรียนและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นผู้มีบทบาททางวัฒนธรรมในสังคมและเป็นผู้ที่จะดำรงรักษาหรือเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดของ Wasi (2004)

ที่กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของโรงเรียนว่าเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่นุชนรุ่นหลังเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการทำหน้าที่รักษามรดกวัฒนธรรมนิยมประเพณีให้ดำรงอยู่ และเป็นแหล่งเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทุกขณะจึงมีหน้าที่ปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีงามและมีความทันสมัยให้แก่ชุมชนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ผู้บริหารโรงเรียนทำความเข้าใจกับครู นักเรียนและผู้ปกครอง การทำความเข้าใจเพื่อให้เกิดแนวคิดที่ถูกต้อง มีแนวคิดร่วมและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันเป็นจุดสำคัญของการเริ่มต้นงานพัฒนาชุมชน ซึ่งในปัจจุบันผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในการตัดสินใจบริหารและจัดการศึกษาของโรงเรียนไป สู่ทิศทางเป้าหมายที่ต้องการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Wongkom et al. (2003) การทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการจัดการศึกษา ในการที่จะสามารถดำรงตนอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีศักดิ์ศรีนั้น ระบบโรงเรียนจำเป็นต้องทำงานร่วมกับระบบอื่นๆ ในสังคมในเชิงเครือข่ายการเรียนรู้ ระบบที่สำคัญที่สุด คือ ระบบครอบครัวและระบบเครือข่าย ภูมิปัญญาในชุมชนซึ่งเป็นระบบที่มีศักยภาพในการประสานความรู้สู่สากลกับวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพที่หลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Sumondis (2006) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็กต้องอาศัยการเรียนรู้จากครอบครัวและชุมชนควบคู่ไปกับการเรียนรู้จากโรงเรียนเป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้ไปกับการปฏิบัติและแก้ปัญหาในชีวิตจริง

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดแผนปฏิบัติการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของโรงเรียน โดยการร่วมคิดค้นและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน ในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมวางแผน มิใช่จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแต่มาจากบนพื้นฐานความศรัทธาว่าทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม ซึ่งผลของการร่วมคิดก่อให้เกิดการวางแผนที่ดีในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ ประกอบไปด้วยการปฏิบัติกิจกรรมตามปฏิทิน การปฏิบัติงานที่โรงเรียนได้จัดทำขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและการประเมินผลกิจกรรมซึ่งการประเมินผล ถือเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นเพื่อดูปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องแก้ไขโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ซึ่งในขั้นตอนนี้สมาชิกของชุมชนยังมีส่วนร่วมและยังเป็นผู้ดำเนินการติดตามและดำเนินผลโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Patranont (2010) ที่ได้สังเคราะห์ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน 2) การศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหา 3) การวางแผนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา 4) การปฏิบัติตามแผน 5) การติดตามและประเมิน โดยแต่ละขั้นตอนจะมีกระบวนการทำงานร่วมกันของผู้วิจัย นักพัฒนาและสมาชิกกลุ่มจักสานใบกะพ้อหมู่บ้านสวน อ้ายเลา ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวงรอบของการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทำงานที่สืบเนื่องกันเป็นช่วง ๆ ตั้งแต่การกำหนดความต้องการวางแผนปฏิบัติตามแผน การประเมิน/สะท้อนกลับ โดยนำเทคนิค AIC มาใช้

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนมีปัจจัยใดที่มีอิทธิพลทางบวกและอิทธิพลทางลบ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและแก้ปัญหาทางวัฒนธรรมชุมชน นักวิจัยควรทำการวิจัยและพัฒนาเป็นโปรแกรมการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมโดยนำนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาใช้ เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การพัฒนาเวปเพจ เป็นต้น เพื่อให้เกิดความสะดวกในการใช้งานและสามารถใช้ในชุมชนอื่น ๆ ได้
2. การวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีแผนปฏิบัติการที่โรงเรียนยังไม่สามารถดำเนินการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมได้ คือ การรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา และรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งควรนำมาดำเนินการในการวิจัยครั้งต่อไป
3. ควรมีการวิจัยติดตามผลระยะยาวเกี่ยวกับการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในชุมชนที่มีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ในอนาคต
4. ควรมีวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในชุมชนที่ไม่เหมาะสมให้มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมและสร้างสรรค์มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม (2552). แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2559. กระทรวงวัฒนธรรม. วันที่ค้น ข้อมูล 3 กุมภาพันธ์ 2553, เข้าถึงจาก <http://www.m-culture.go.th/ckfinder/userfiles/files/tools-culture/AWFINAL%20BOOK%20WAT%20TANATUM%20PLAN%20YEAR%2025-11-52-1.pdf>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กลุ่มเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม. (2553). *เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม. ศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม. สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. กระทรวงวัฒนธรรม.*
- เจษฎา พัฒรานนท์. (2553). *การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานท้องถิ่นโดยใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา กลุ่มจักสานใบกะพ้อ ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬารักษ์ จังหวัดนครราชสีมา*. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร
- ประเวศ วะสี. (2547). *ปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษของ ศ.น.พ.ประเวศ วะสี*. กรุงเทพฯ. โพรพรินดิง จำกัด.

- ปรีศนา มัชฌิมา และคณะ. (2554). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหเกมออนไลน์ที่มีผลต่อเยาวชนไทย : กรณีศึกษาชุมชนสีคิ้ว กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัย มสส สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2554.
- พิกุล วงศ์ก้อมและคณะ. (2546). ความเข้มแข็งของชุมชน : *เรียนรู้จากภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่นบุรีรัมย์*. ม.ป.ท.
- มิ่งขวัญ คงเจริญ และอาชัญญา รัตนอุบล. (2554). การพัฒนารูปแบบการเสริมพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้. *วารสารวิจัย มสส สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2554.
- สิริพร สุมนดิษฐ์ และอรรวรรณ ชมชัยยา. (2549). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนกองทัพกอบกู้มรสือสารสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัย มสส สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2549.

คณะผู้เขียน

นางสาวณัฐกฤตา งามมีฤทธิ์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตชลบุรี

e-mail: natkrita@windowslive.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ อเนกสุข

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตชลบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพรัตน์ วงษ์นาม

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตชลบุรี